

#46

ERDÉLY MIKLÓS

ERDÉLY MIKLÓS (1928-1986)

Eskü | Oath, 1966-1969

Fotómontázs, zselatinos ezüstnagytítás, vintage fotó | Photo montage, gelatin silver print, vintage photo on paper, 29,5x21cm (6 darab)
Jelezve hátoldalon: Erdély | Signed on the reverse: Erdély

A hat darab fotó együttes kezdő ára | Starting price: 5 000 000 Ft / 14 006 EUR

Becsérték: 10 000 000 - 14 000 000 Ft

Estimate: 28 011 - 39 216 EUR

PROVENIENCIA | PROVENANCE:

| Erdély-hagyaték

KIÁLLÍTVA ÉS REPRODUKÁLVA | EXHIBITED AND REPRODUCED:

| Hommage à IPARTERV 1968/69 - I. Fészek Galéria, Budapest, 1988. december 15. - 1989. január 13. (reprodukálva dia *Tévedés* címmel, 1. kép)

| DAgegen. Verbotene Ostkunst 1948-1989. Eine Ausstellung des Ostfonds des Bundesministerium für Unterricht und Kunst.

Wien, 1991. 154. oldal (*Eskü 1.*)

| Iparterv 1968-80. Iparterv díszterme, Budapest, 1980. január 30 - 1980. február 15.; 77-80. oldal

KIÁLLÍTVA | EXHIBITED:

| Erdély Miklós (1928-1986) életmű-kiállítás, Múcsarnok, Budapest, 1998. október 17 - 1998. november 20.

| A magyar neoavantgárd első generációja 1965-72. Szombathelyi Képtár, 1998. január 15. - március 15.

REPRODUKÁLVA | REPRODUCED:

| Beke László: Erdély Miklós munkássága krono-logikai vázlat képekkel 1985-ig. Erdély Miklós kiállítása Katalógus.

(Exhibition of Miklós Erdély. Catalogue). Óbuda Galéria, Budapest, 1986. A fotósorozat első képe; 4. oldal

| Szóke Annamária: „Titok a jövő jelenléte” (Erdély Miklós). In: Nappali ház 1997/1., 49. (A fotósorozat első darabja reprodukálva)

| Annamária Szóke: „Die Gegenwart der Zukunft: ein Rätsel”. Wissenschaft innerhalb der Kunst im Werk von Miklós Erdély.

In: Acta Historiae Artium 1997/1-4. sz., 203., 5. kép

| <https://www.artpool.hu/Erdely/mutargy/Esku.html>

| Art in Hungary 1956-1980. Doublespeak and Beyond, Thames & Hudson, London, 2018.

Erdély Miklós a második világháború utáni magyar művészet legendás mesterfigurája. Építész, költő, filmrendező, elméletiró, művészetpedagógus, happeningek szervezője és képzőművész, aki minden tevékenységében a tudományos és a művészeti gondolkodás összekapcsolására törekedett. E két terület misztikus elegye táplálta Erdély művészetét, aki meg volt győződve „a tudományosan megújuló világkép eszmeileg transzformáló hatásáról: eszme generáló hatásáról azoknak a felfedezéseknek vagy elméleteknek – főleg hipotéziseknek –, amelyek rejtett utakon, a maguk tudatformáló hatását kifejtve a század eleje óta áradnak a köztudatba.”¹

Erdély felfogásában a természettudomány 19. századi pozitívista korszaka utáni fejlődése jelenti azóta az ősforrást az emberi gondolkodás egésze számára. A relativitáselmélet után a kvantumfizikával „az ismert természettörvények abszolút érvénye megtört. Ezt már 68-ban lehetett tudni. A szivárgó tudományos

hírek nagyban bátorították a képzeletet és hozzájárultak ahhoz, hogy a 68-as forradalom metafizikus forradalomnak nevezhette magát. A természettörvényeknek ez a bizonyos kétségessé válása, megtörése inspirálja ma is az avantgárd művészetet.”²

A most aukcióra kerülő 1969-es *Eskü* emblemikus mű, melyben e gondolatmenet ötvöződik a montázs-elvvel, Erdély másik legfontosabb alapvetésével. Erdély számára a montázs, azon túl, hogy fotós, filmes és minden más művészeti ágban is fellelhető poétikai eszköz, az emberi tudattal és gondolkodással analóg princípium: „valóságmontázs”.³ Az *Eskü* hatrészes fotómontázs Erdélynek a kvantummechanika által inspirált, szöveg alapú akciósorozatához kapcsolódik (*Három kvarkot Marke királynak/Dirac a mozipéztár előtt/Sejtések*), melyre az IPARTERV székházban került sor 1968. november 29-én. A fotósorozaton Erdély esküre tett kézzel látható, mellkasára vetítve egy Schrödinger-idézet jelenik meg, mely a látás

és a fotográfia „anyagát” egyaránt jelentő fény kettős (hullám és részecske) természetével foglalkozik. A szöveg adja kezünkbe a kulcsot a mű megfejtéséhez: „Mintha hályog esnék le a szemünkről: régen megszokott kedves atomjaink, részecskéink nem mások, mint Planck-féle energiakvantumok. A kvantumok hordozói szintén kvantumok. Az ember beleszedül. Érzí, hogy mindennek valami egészen fundamentális dolog az alapja, amit még nem értünk.” Erdély műtárgyakkal nem vett részt a két IPARTERV kiállításon (1968/1969), az *Eskü*t viszont a hozzájuk megjelent katalógusba szánta. Ahova végül nem került be, Erdély visszaemlékezése szerint mivel a kötetet szerkesztő iparterves művész, Konkoly Gyula így vélekedett: „vagy ez érvényes – a te munkád –, s akkor az összes többi nem, ami a katalógusban van, vagy ez nem érvényes, s akkor a többi marad.”⁴

E dilemmát valószínűleg csak Schrödinger macskájával tudnánk feloldani, aki egyszerre van kint is és odabent.

LIGETFALVI GERGELY

1 Erdély Miklós: Optimista előadás (1985). In: Erdély Miklós: Művészeti írások, Budapest, 1991, 133–147. o. 138. Uo. 139.
2 Erdély Miklós: Montázsgeztus és effektus (1975). In: Erdély Miklós: A filmről. Budapest, 1995, 142–160. o. 146.
3 Peternák Miklós: Beszélgetés Erdély Miklóssal (1983 tavaszán). Argus, 1991/5., 78.

Planck 1900-ban ezt mondotta – a dolog lényege ma is igaz –, hogy valójában csak vas vagy fehérén izzó csillag, vagy a Nap, a világítását csak azzal tudja megmagyarázni, hogy a sugarak a magokban lépnek, s az energiakvantumokról a másikra /például atomról atomra/ adagokat megy át. Ez meglepő volt, mert a sugarzásról energiáról van szó, amely fogalom eredetileg igen absztrakt volt, a legkisebb hordozók kölcsönös hatásának, illetve hatóképességének mértékét fejezte ki. A körülhatárolt adagokra való osztás nagy megrökönyödést keltett – nemcsak bennünk, hanem Planckban is. Öt évvel később Einstein kinyitotta, hogy az energiának tömege van, s hogy a térség energia, a kettő tehát ugyanaz, s ez is mindig mai napig megintotta érvényét. Mintha hályog esnék le a szemünkről: régen megszokott kedves atomjaink, részecskéink nem mások mint Planck-féle energiakvantumok. A kvantumok hordozói szintén kvantumok. Az ember beleszedül. Érzí, hogy mindennek valami egészen fundamentális dolog az alapja, amit még nem értünk. Az imént említett hályog ugyanis nem egy szempillantás alatt esett le. Husz-harminc évbe tellett. Sőt egészen talán még ma sem esett le.

/ Erwin Schrödinger /